

KOOLIKELLA KÕLINAL

Kirjastusel Koolibri on hea meel juba viiendat korda tervitada õpetajaid ja teisi kooliühendusi 1. septembri puhul Koolibri Uudiste veergudel.

Kooli alguse lehele omaset tutvustame seekord eeskätt uusi õpikuid-töövihikuid. Eriti hea meel on meil 1. klassi muusikaõpetuse komplekti „Muusikamaa“ üle. Millal meil viimati 1. klassi muusikaõpik ilmus, seda tuleb lausa vanemate kolleegide käest uurida... Nüüd on aga uus õpik valmis ning Koolibri 1. klassi komplekt täiuslik. Et muusikat ja selle tegemist paremini nautida, loosime tervele klassile õpiku tellinute vahel välja viis komplekti muusika-riistu.

Teise täiesti uue projektina alustab III kooliastme eesti keele komplekt „Peegel“. Autoriteks II kooliastmest tuttavad ja paljude õpetajate lemmikuteks saanud Reet Bobõl-

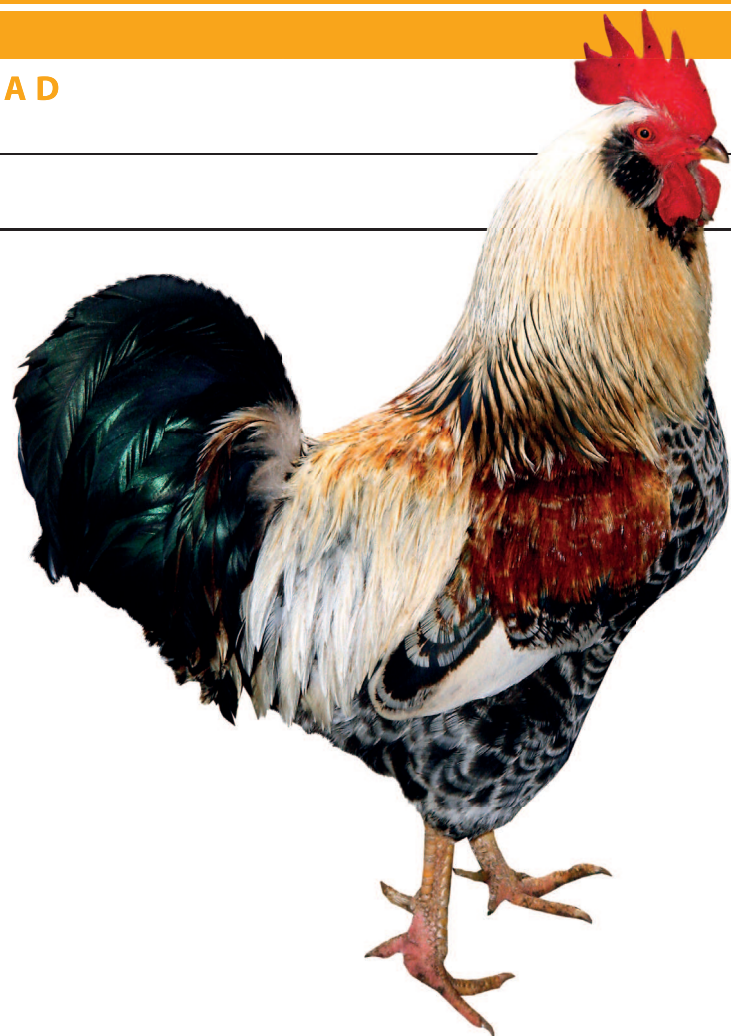
ki ja Helin Puksand. Selle komplekti juures tasub tähelepanu pöörata ka värsketele kujundustele. Esiteks on õpiku, töövihiku ja kontrolltööde kogumiku formaadiks esmakordselt A4, mis võimaldab materjali märksa ülevaatlikumalt ja paindlikumalt esitada. Rikkalikult kasutatud mitmekülgset illustratsiooni toetavad teksti mõistmist ja lükkavad noore mõtteid liikuma.

Kahjuks tuleb ka sel aastal tunnistada, et esineb hilinemisi. Mõistes ebamugavustunnet, mida hilinemine koolides tekitab, pakume seniks lohutust õppematerjali esimese peatükiga. Me ei taha end kuidagi õigustada; ainus, mida võime hilinemise põhjusena välja tuua, on soov lihvida uus õppematerjal nii heaks kui vähegi võimalik. Saavutada veel viimasel hetkel kokkulepe mõne kirjandusliku katke autoriga, oodata ära kunst-

niku inspiratsioonihetki ning eelkõige kontrollida üle õppeteksti, et kas kõik on ikka õpilasele ea- ja jõukohane, tekitab huvi aine ja õppimise vastu, peegeldab autorite teadmisi ja häid ideid parimal viisil. Meie soov on kirjutada õpikusse kindla käe ja rahuliku südamega: kirjastus kinnitab õpiku vastavust riiklikule õppekavale.

Meie lehe viimasel leheküljelt leiab kaks enneolematut entsüklopeediat. Need Maad ja taevast vaatlevad teatmeteosed on meie hinnangul igas kooliraamatukogus lausa kohustuslikud. Nende üldarusaadav keelekasutus ning vapustavad illustratsioonid lubavad meil märgata ja mõista maad meie jalge all ning taevast pea kohal ja ilma milleta ei omaks ka 1. september mingit tähtsust.

TEIE KOOLIBRI

„PEEGEL“ – UUS NÜÜDISAEGNE 7. KLASSI EESTI KEELE ÕPPEKOMPLEKT

Eesti õpikumaastikule saabub peagi uus õppekomplekt „Peegel“. See on kaasaegne 7. klassi eesti keele õpik, mida toetavad rikkalik ja mitmekesine harjutusvara töövihik ja kontrolltööde kogumik. Võib tekkida küsimus, miks on uut õppekomplekti vaja, aga kui arvestada, et viimati ilmus Koolibri kirjastusel 3. kooliastmele mõeldud eesti keele õpik 2002. aastal, siis ei ole vast kahtlust, et aeg uue õpiku ilmumiseks on igati sobiv. Kuna tegemist on kooliastme alustava õpikuga, siis järgmistel aastatel ilmuvad ka õpikud „Peegel 2“ ja „Peegel 3“, mis on siis mõeldud vastavalt 8. ja 9. klassile.

„Peeglis“ on kaheksa suurt peatükki, millest igahühes on omakorda 5-6 alapeatükki. Iga suur peatükk algab tekstiõpetuse või meedia osaga, millele järgnevad grammatika ja sõnastusõpetuse teemad. Keeleteemadest uuritakse põhjalikult sõnaliike ning nende ülesandeid tekstis, uuritakse, missugustest osadest sõna koosneb. Üksikasjalikult käsitletakse verbi ja selle kategooriaid. Pöördsõnade kõrval on palju tähelepanu pööratud ka muutumatutele sõnadele, eriti määrning kaassõnadele, nende moodustamisele ja õigekirjale. Käändsõnu, mida 7. klassis nii põhjalikult ei õpita, käsitletakse uuesti 8. klassis.

Olulisel kohal on sõnastusõpetus: õpiku abiga uuritakse erinevaid sõnamoodustusviise, vaadeldakse eesti keele sõnavaralisi võimalusi, suunatakse õpilast end õigesti ja ladusalt väljendama. Teiste n-ö -nüümid kõrval on eraldi peatükk paronüümide kohta, mida varasematel aastatel õpidud ei ole. Mitu peatükki on pühendatud sõnaraamatutele ning nende kasutamisele, eriti põhjalik on ÕSI kasutamise õpetus.

Palju tähelepanu on komplektis pööratud meediaõpetusele – on ju meedia osakaal meie igapäevaelus üha suurem. Õpikus on hulk meediale pühendatud peatükke, kus uuritakse meedia olemust, erinevaid meediakanaleid, väljaannete liike, aadressaate jms. Meediateksti liiki-dest on 7. klassis enim tähelepanu

pööratud uudisele, arvamusele ja intervjuule, teiste tekstiliikide põhjalikum käsitus jätkub järgnevatel aastatel. Lisaks on nii õpikus kui ka töövihikus kasutatud palju meediat pärit harjutustekstest. Samuti on õpilasi mitmesuguste ülesannete täitmiseks suunatud kasutama eri meediakanaleid, et seal vajalikku infot leida (nt ajalehed ja nende veebiväljanded, internetisõnastikud).

Tekstiõpetuses uuritakse mitmesuguseid tekstide liike, võrreldakse suulist ja kirjalikku teksti ning teksti kolme põhiliki, uuritakse kirjutamise etappe. Eraldi peatükid on pühendatud alusmaterjali põhjal kirjutamisele ning ametikirja liikidele, tähelepanu pööratakse ka sagedasematele stiili- ning sõnastusapardustele, et neid ise vältida.

Nagu selle komplekti autorite varasemates õpikutes on ka siin rikkalikult harjutusvara, et õpetaja saaks valida just konkreetsele klassile sobivaimad ülesanded. Õpikus on ikoonilaadse märgiga tähistatud harjutused, mis autorite arvates sobivad kõige paremini suuliseks tööks. Teooria ja harjutusmaterjali kõrval on uues õppekomplektis kasutatud väga eriliigilisi tekste, näiteks ajakirjanduslikke ning populaarteaduslikke tekste, vanemaid ning uuemaid näiteid ilukirjandusest. Varasematel kooliaastatel käsitletud tekstiliikide juures on väikesed meeldetuletusedelid žanri vm kirjandusteoreetilise mõiste tutvustusega, mis võimaldab varem õpitut korrata ning kinnistada.

Õpiku kõrval pakub mitmekesist harjutusmaterjali mahukas töövihik,

kus lisaks õpikumaterjali toetavatele harjutustele on ka palju õpilaste funktsionaalset lugemisoskust arendavaid harjutusi. Iga suurem peatükk lõpeb töövihikus kordava testiga, mis aitab nii õpilasel kui ka õpetajal teha kontrolltööeelseid kokkuvõtteid sellest, kui hästi on uus osa selge ning mida on vaja enne teemat kokkuvõtvat tööd korrata.

Kontrolltööde brošüüris on kaheksa kontrolltööd, igaüks kolmes variandis. Kaks varianti on sarnase raskusastmega, kolmas diferentseerimisvõimalust silmas pidades veidi keerukamate keelenditega. Kontrolltööd võtavad küll peamiselt kokku vastava keeleteema, kuid sisaldavad ka sõnastus-, lugemisingi väiksemaid tekstiõpetuse ülesandeid.

Uus on ka õppekomplekti „Peegel“ kujundus. Formaadiks on seekord valitud A4, mis lubab materjali esitada märksa paindlikumalt ja ülevaatlikumalt kui 3. kooliastmes seni kasutatud väiksem formaat. Õpikus on rohkesti ja mitmekülgseid illustratsioone: fooniga tabelid, fotod ja joonistused kas selgitavad ja toetavad või inspireerivad ja ärgitavad edasi mõtlema.

Iga suur peatükk algab vahetiitliga, millel on kasutatud just selle õpiku tarvis tehtud kunstilist fotot. Noor fotograaf Siim Kumpas on oma pildidel kujutanud tänapäeva noortele olulisi: arvestades peatüki sisu on rõhutatud põnevaid detaile ja antud õpitavale aktuaalne vaatenurk. Keeleõpikule tüüpiliselt puuduvad ülesannete juures kasutatud fotod allkirjad, kuid need on rangelt funktsionaalsed, pakkudes õpilasele tuge, juhuks kui endal parasjagu häid mõtteid pole.

Ilukirjandustekste illustreerivad Kristina Reinelleri meeleolukad tõlgendused, ajalooõhuga või teabetekest Natalja Litvinova detailsed joonistused. Rohkesti on nutikaid ja vaimukaid pilte, mis ei illustreeri enam lihtsa mõtte, vaid selgitavad, aitavad meelde jätta ja teevad meele lahedaks – need on teinud Rein Lauks.

Õppekomplekti autoritel on ilmunud ka mitmesugust lisamaterjali: lugemisvihikud „Tähtpäevad ja tavad“ ja „Meediatekstid“ ning etteütluste, ümberjutustuste ja kuulamisharjutuste kogumik „Kuula, mõtle, kirjuta“. Need vihikud sobivad hästi ka 7. klassi keeletundi ning neid kasutades saab õpetaja oma tunde lihtsa vaevaga mitmekesistada.

Loodame siiralt, et autorite ja kirjastuse mahuka töö tulemusena on sündinud tore tänapäevane õppekomplekt, mille toel on huvitav õppida ning mõnus õpetada.

REET BOBÕLSKI,
HELIN PUKSAND,
autorid

6 Tekstide liigid. Suuline ja kirjalik tekst

Sõnalisi tekste saab liigitada väga erinevatel alustel. Näiteks saab meid jagada põhiliigi järgi jutustavateks, kirjeldavateks ja arutlevateks. Lühivalt suhtusolukorrast jagunevad tekstid suulisteks ja kirjalikeks. Olenevalt teksti eesmärgist saab tekste aga liigitada ilukirjanduslikeks, ajakirjanduslikeks ja teaduslikeks. Kõigist nendest tekstidest tuleb õpiku edasistes peatükkides rohkem juttu. Siinkohal vaatleme lähemalt suulist ja kirjalikku teksti.

Suuline ja kirjalik tekst on keele kaks kasutusvaldkonda, millel on ka erisugused tunnused. Näiteks mitmed nüansid, mis on omased suulisele kõnlele, ei ole kohased kirjalikus tekstis.

SUULISE JA KIRJALIKU TEKSTI ERINEVUSED	
<p>SUULINE TEKST Vestluspartnerid on teos, kõne on spontaanne, sõnad konkreetselt suhtusolukorrast, vestluspartneri reageeringust jms. Tagasisidet saab kõnleja koha.</p> <p>Kasutatakse mitmesuguseid stiilivahendeid (näiteks ühendi, rütmilisi, kõnekeel- seid ja pilte) väljendades.</p> <p>Laused lühemad, palju kasutatakse liitlauseid – tekst peab olema kuulajale kohe mõistetav.</p>	<p>KIRJALIK TEKST Tavaliselt asuvad teksti lugeja ja kirjutaja teineteisest eemal ja vahetuks kokku ei puutu. Teksti kirjutaja saab oma tekstide tagasisidet hiljem.</p> <p>Üldjuhul stilistiliselt õhmeid, ei ole sobilik kasutada kõnekeelset väljendust.</p> <p>Laused pikemad, nende ülesehitus on läbi mõeldud, kasutatakse pigem liitlauseid. Vajadusel korral saab laused nende paremaks mõistmiseks ka mitu korda lugeda.</p> <p>Tekstis ei ole pausid nähtavad isegi siis, kui kirjutajal on olnud mõte sõnastamisega raskusi.</p>

• Kirjalik tekst on monoloogiline, suuline üldjuhul dialoogiline. Mida tähendavad mõisted *dialoog* ja *monoloog*?

• Arutage klassis, missuguse suhtusolukorra alla paigutatakse keelevariandid, mida kasutatakse sõnastuse MSNis või meelitsi suheldes. Miks? Mille poolt erineb sealne suhtus- keel tavapärasest kirjalikust tekstist?

Harjutus 4
Jälgi ühel õhtul televisiooniast inimeste suulist keele- kasutust (saatejuhid, intervjuuinterviitavad, saadete külalised jne). Missuguseid parasiitsõnu kasutati? Missuguseid suulisele kõnlele iseloomulikke jooni märkasid?

7 Tekstide liigid. Suuline ja kirjalik tekst

Harjutus 5
Lugege läbi lühivõtted ja kirjutage samal teemal e-kiri. Üks pinginaaber kirjutab e-kirja klassi- juhatajale, kellele selgitab huvitavaid ideid ning teeb ettepaneku klassi esindusega talgutel osaleda.

Teine pinginaaber kirjutab kirja sõbrale, milles tutvustab puude istutamise ideed ning teeb ette- paneku talgutel osaleda. Võrrelda erinevatele aadressaadressidele kirjutatud e-kirju. Mille poolt need erinevad? Miks?

Keskonnaamet kutsub metsa istutama
Üle-eestilise metsanädala raames korraldab keskkonnaamet Viru regiooni 9. mail metsaistutustalgu.

Bus talgutele väljub 9. mail kell 10 Rõõrvere Agva veekeskuse eest, sõidetakse Käru külla Väike-Maaja valla. Lisaks metsaistuta- misele saavad osalejad kuulata keskkonnaameti metsanduse spetsialisti Teet Paju praktilisi nõu- andeid metsa istutamise ja hoolikandmise ning keskkonnakaitse kohta.

Metsanõunik Kaid Vaher tutvustab ämbriusõnna metsa. Talgulistele pakutakse suppi, pirukaid ja teed. Vajalikud töövahendid on kohapeal olemas. Üritus on kõigile osalejatele tasuta, kuid kindlasti on vajalik eelnev registreeri- mine. www.21hundi.ee

Suulises kõnes kasutatakse sageli **slängi**.

Harjutus 6
Slängisõnaraamatust leiad poisi kohta muuhulgas sõnad *kutt*, *sopp*, *lõõp*, *sõli*, *mees*, *tüdruk* kohta sõnad *ait*, *plika*, *nõkk*, *tõtt*, *maarm*. Missugusest nendest sõnadest on aegunud, missuguseid kasu- tatakse ka praegusajal noorte slängis? Võimaluse korral vaata internetist (www.eki.ee/dict/släng/teemad.html), missugune tähendusvarjund on nendel sõnadel.

Koosta loend sõnadest, mida tänapäeval poisi ja tüdruku kohta kasutatakse. Tehke klassis kokkuvõtte: valige viis kõige tavalisemat sõna tüdruku ja viis poisi kohta ning arutage, missuguse tähendus- varjundiga on üks või teine sõna.

Harjutus 7
Kirjuta lühijutt koolielust, kasutades kõnekeelseid ja slängiväljendeid. Alustada võid näiteks nii:

Vahelais tulime sõpradele teha õppile üüspäevi. Peamine jõe tükki klooivahelale õppis ja nõrkareid tükke.

KÕRDAME!

- Miks võib pidada tekstis ka liikumärgi, muusikapala või tummfilm?
- Loe üle tunnuseid, mille poolt erinevad suuline ja kirjalik tekst.
- Miks võib nimetada tekstis tabelleid, jooniseid, skeeme? Miks on mõnikord kasulikum esitada andmeid pigem tabelle ja skeemidega kui pika jutuna?
- Mis on släng? Kes kasutavad oma kõnes slängi?